

PRILOG BIOGRAFIJI OSAME BIN LADENA

Radoslav Zaradić *

UDK: 929 Osama bin Laden
323.28-05 Osama bin Laden
329.3:297

Primljeno: 12.III.2009.

Prihvaćeno: 24.VI.2009.

Sažetak

Nakon događaja koji su obilježili rujnu 2001. godine, terorizam na čelu s Al-Kaidom dobiva svoj globalni značaj i tako postaje glavna prijetnja svjetskom poretku. Idejni začetnik i osnivač Al-Kaide, Osama bin Laden već 1999. godine zbog terorističkih napada na američke ambasade u Keniji i Tanzaniji završava na listi FBI-a među deset najtraženijih zločinaca. Danas je Bin Laden najpoznatiji terorist, trn u oku Zapada a kod jednog dobrog dijela muslimana sveti ratnik islama. U ovom radu nastoji se prikazati Bin Ladenov život dok još nije bio poznat svjetskoj javnosti, život oko kojeg i danas postoje brojne nedoumice i pitanja.

Ključne riječi: Osama bin Laden, biografija, islamski fundamentalizam, arapski svijet, terorizam, Al-Kaida

UVOD

Zadnje desetljeće prošloga stoljeća obilježili su teroristički napadi na Svjetski trgovački centar 1993. godine, zatim 1996. u gradu Khobaru u Saudijskoj Arabiji te dvije godine poslije na američke ambasade u Istočnoj Africi. Premda javnost za većinu napada ne posjeduje konkretne dokaze o umiješanosti, prvi osumnjičeni su Osama bin Laden i Al-Kaida. Najbrutalniji pojedinačni teroristički akt u povijesti, teroristički napad na SAD u rujnu 2001. godine, pokrenuo je lavinu u međunarodnim odnosima poprilično uzdrmao suvremeni svijet. Terorizam tada poprima novu dimenziju te postaje najveća prijetnja svjetskom poretku. Nakon događaja što su obilježili 2001. godinu, tiskano je mnoštvo literature o islamskom svijetu, Afganistanu, međunarodnom terorizmu i američkoj globalnoj politici. Za mnoge države diljem svijeta Al-Kaida je smrtni neprijatelj, a njezin začetnik Osama bin Laden jedan od najtraženijih i vjerojatno najpoznatiji terorist današnjice.

Da bismo mogli shvatiti što je mladog i obrazovanog Osamu, iz jedne od najbogatijih i najuglednijih saudijskih obitelji dovelo početkom osamdesetih iz razuzdanog

---

* Radoslav Zaradić (*rzaradic@ffzg.hr*) student je diplomskog studija povijesti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Bejruta u rat u Afganistanu, okrenut ćemo se njegovom ranijem životu dok još nije bio na listi FBI-a. Na Osamu, kao i na mnoge druge Arape, politički događaji na prostoru Bliskog istoka i Arapskog poluotoka u drugoj polovici 20. stoljeća ostavili su mnogobrojne ožiljke. Posljedice tih mnogobrojnih sukoba i političkih prevrata u islamskom svijetu osjećamo i danas.

OBITELJ BIN LADEN

Otac Osame bin Ladena, šejk Muhammed bin Ud bin Laden, prema nekim je izvorima inženjer i arhitekt, a prema drugima običan seljak, bio je podrijetlom iz pokrajine Hadramaut smještene u središtu Jemena. Godine 1932. odlazi u Saudijsku Arabiju te se zapošljava kao fizički radnik. Nije mu dugo trebalo da podigne malo građevinsko poduzeće (Roland, 2001.: 27). Opisujući Osamina oca, Esposito navodi da je Muhammed bin Laden bio fizički snažan muškarac, vrijedan, dominantan i pobožan čovjek koji je svoju djecu odgajao prema strogim moralnim i vjerskim zakonima (Esposito, 2008.: 2).

Iz zahvalnosti što mu je financijski pomogao u trenutku kada je državna riznica bila u teškom stanju, kralj Fejsal glavaru klana Bin Laden dodjeljuje mjesto ministra javnih radova. Konzorcij Bin Ladenovih poduzeća, poznatiji pod imenom *Bin Laden Corporation*, tako je sedamdesetih godina procvjetao na saudijskoj nafti i od kralja dobio ekskluzivno pravo za poslove obnove ili gradnje vjerskih zdanja. Tvrtka Bin Ladenova oca dobit će ugovore u više zemalja arapskog svijeta (Roland, 2001.: 27-28). Srdačni odnosi između kraljevske obitelji i glavara obitelji Bin Ladena koristili su njegovoj djeci. Tako su brojni Bin Ladenovi sinovi studirali zajedno s kraljevom djecom u Aleksandriji u Egiptu (Roland, 2001.: 29).

Nakon smrti Muhammeda bin Ladena 1972. godine kralj Fejsal je bio na vlasti i klansko sjećanje tvrdi da je kralj, koji je plakao samo dva puta u životu, pustio suzu za svojim mrtvim prijateljem.¹

Osamin je otac imao jedanaest žena i pedeset dvoje djece. Osamina majka, sitna Sirijka, bila je jedanaesta nevjesta u haremu te je Muhammed bin Laden s njom imao samo jedno dijete – Osamu, svojeg sedamnaestog sina (Lamdau, 2001.: 28).²

Nakon smrti glavara obitelji, vodstvo Bin Ladenove tvrtke na brzinu preuzima Muhammed Baharat, brat njegove žene i najstariji ujak. Četiri godine nakon toga korporacija je modernizirana kako bi se suočila s novim zahtjevima tržišta koji se javljaju gotovo u svim sektorima, od građevinarstva do industrije i uvoza. Tvrtka uzima ime *Bin Laden Brothers for Contracting and Industry* te po poslovnim rezultatima zauzima trideset drugo mjesto u Saudijskoj Arabiji. Gradi više desetaka tisuća stambenih zgrada, prometnice, farme i sustave za navodnjavanje. Također u Saudijskoj Arabiji zastupa velike europske tvrtke poput *Audija* i *Porschea*. U saudijskoj kraljevini

---

¹ Prema Lamdauu otac Osame bin Ladena je poginuo 1970. u zrakoplovnoj nesreći (Lamdau, 2001.: 29).

² Esposito u svojoj knjizi navodi da je bin Laden sedamnaesto dijete a sedmi sin (Esposito, 2008.: 1).

je klan Bin Laden ostvario mnogo velikih projekata u 1980-im i 1990-im godinama: ugovor od dvjesto devedeset šest milijuna dolara za izgradnju velikog bulevara koji okružuje Rijad, izgradnja nastambi za službe sigurnosti u Jiddi i u Meki; proširenje Svetih mjesta u Medini, gradnja hangara tijekom američko-saudijske operacije „Pustinjski štiti“, za vrijeme sukoba s Irakom (Roland, 2001.: 31-36).

ŽIVOT OSAME BIN LADENA

Osama bin Laden je rođen 1377. godine hidžre, odnosno 1957. u Rijadu, u četvrti al-Malaz. Obrazovao se u Medini i Jiddi gdje je 1981. godine na Sveučilištu Kralja Abdula Aziza poslije studija menadžmenta i ekonomije stekao diplomu iz oblasti javne uprave (Roland, 2001.: 32, Esposito, 2008.: 2).³

Kao mnogo mladih Arapa iz dobrih obitelji i Osama je imao priliku putovati te je od 1968. do 1970. godine bio u Bejrutu, glavnom gradu Libanona s braćom Omarom, Kalebom i Bakrijem. U Bejrutu je Osama redovito uživao u raskošima noćnog života prepuštajući se alkoholu te igrama na sreću. Izgleda da je čak sudjelovao u kavanskim tučama da bi osvojio naklonost plesačica (Roland, 2001.: 32). Američki obavještajac koji je istraživao Bin Ladenovu prošlost ovako je opisao njegovo tadašnje ponašanje: „Svi koji su ga poznavali dok je bio u Bejrutu govore isto. Puno je novaca trošio u noćnim klubovima i barovima. Dosta je pio, volio je lumpati, a volio je i lijepe žene“. Dalje se primjećuje kako je Osama bin Laden nekoliko puta sudjelovao u tučnjavama u krčmama zbog žena; jedna od tih koje su bile povod tučnjavi bila je poznata bludnica u četvrti (Lamdau, 2001.:31). Te je činjenice osporio jedan od starije braće Abdul Aziz, za kojega je Osama bio pobožan, samozatajan i vrlo privržen vrijednostima islama. Prema nekim izvorima, oko 1975. godine Osama bin Laden je dogovorenim brakom za ženu uzeo mladu Sirijku s kojom je bio u dalekom rodu. (Roland, 2001.: 33).

Preobrazba Osame bin Ladena nije se zbilila preko noći. Njegovi su izleti u Bejrut zauvijek završili 1975. godine, kad je taj grad pretvoren u bojno polje izbijanjem građanskog rata između libanonskih kršćana i muslimana. Saudijski islamski fundamentalisti otvoreno su govorili kako je grad dobio što je zaslužio, kako ga je snašla zaslužena kazna zbog otvorena i grešna života koji su tamošnji muslimani vodili. Mladi se Bin Laden tada s time već slagao. U to vrijeme se smirio i postao pobožan musliman (Lamdau, 2001.: 33-34).

Nevolje na Bliskom i Srednjem istoku sedamdesetih bile su još jedan razlog koji je približio Osamu bin Ladena islamskom fundamentalizmu. Esposito smatra da je glavna prekretnica u povijesti suvremenog islama bio sramotni poraz združenih snaga Egipta, Sirije i Jordana u šestodnevnom ratu protiv Izraela 1967. godine (Esposito, 2008.: 5). Poraz arapskih država 1973. godine u ratu protiv Izraela bio je dodatan udarac muslimanskom ponosu. Budući da su bile glavni saveznik Izraela protiv okolnih arapskih država u ratu, ili ih se barem tako smatralo, Sjedinjene su

³ Rashid navodi kako je Bin Laden, nakon postdiplomskog studija iz poslovnog upravljanja prešao na islamske studije (Rashid, 2001.: 204).

Države u arapskom svijetu držali neprijateljem. Ubojstvo saudijskog kralja Fejsala od strane vlastitog nećaka koji je studirao u SAD-u, još radikalnije je učvrstilo stajališta islamskih fundamentalista koji su smatrali da je zapadnjačka kultura pokvarila nećaka te ga natjerala na ubojstvo kralja Fejsala. Mladi su Saudijski, poput Osame bin Ladena, počeli ozbiljno propitivati zapadne vrijednosti te su odgovore tražili kod učitelja radikalnog islama koji su se zalagali za istjerivanje neprijatelja iz islamskoga svijeta i povratak islama u najstrožem smislu. Mnoge je ohrabrilo ono što se dogodilo 1979. godine u Iranu kada je fundamentalistički vjerski vođa ajatolah Ruholah Homeini oborio vladara šaha Mohammeda Rezu Pahlavija, bliskog saveznika Sjedinjenih Država.⁴ Za radikalne je islamiste to bila značajna pobjeda u borbi protiv Zapada. Islamska revolucija u Iranu bijaše izvor nadahnuća islamskim fundamentalistima u Egiptu, Libanonu i Iraku. Taj je pokret, zasnovan na povratku najstrožim islamskim naučavanjima, zadobivao sve više pristaša i u Saudijskoj Arabiji (Lamdau, 2001.: 33-34).

OBLIKOVANJE BIN LADENOVIH SVJETONAZORA

Na oblikovanje vjerskog svjetonazora Osame bin Ladena su utjecali i duboko konzervativno saudijsko-arabijsko vahabističko tumačenje islama, a i revolucionarni islam koji se počeo širiti 1970-ih (Esposito, 2008.: 2). Osama bin Laden je svoj pogled na svijet formirao pod velikim utjecajem vjerskog nasljeđa i političke klime u Saudijskoj Arabiji i u arapskom svijetu 1960-ih i 1970-ih godina. Ključnu ulogu su imale prilike u Saudijskoj Arabiji, samozvanoj islamskoj državi s rigidnom, puritanskom vahabističkom islamskom doktrinom, potom militantna džihadska ideologija Egipćanina Seida Kutbe čiji su sljedbenici našli utočište i zadobili položaje u Saudijskoj Arabiji, kao i strašni arapski poraz u III. arapsko-izraelskom ratu 1967. godine. Mnogim muslimanima uključujući i Osamu, temelje islamističkog obrazovanja koje su dobivali na školama i fakultetima postavio je Seid Kutba, vođa militantnog krila Muslimanske braće koji je pogubljen 1966. godine kada je Naserova vlada razbila i zabranila organizaciju. Njegovu bratu, dr. Muhammedu Kutbi, čuvenom teologu i aktivistu kojeg Esposito naziva „kumom muslimanskih ekstremističkih pokreta širom svijeta“, jedan od učenika bio je i sam Osama (Esposito, 2008.: 3-5, 45). Stajališta koja je zastupao Kutba formirala su se iz sukoba egipatske države i Muslimanske braće krajem 1950-ih i tijekom 1960-ih godina. Zanimljivo je kako je Kutba, visoko obrazovan, posjetio SAD nedugo nakon kraja Drugoga svjetskog rata. U Americi je doživio kulturni šok koji ga je preobratio. Bio je užasnut materijalizmom Zapada, seksualnim slobodama i promiskuitetom, alkoholizmom i rasizmom koji je i osobno doživio. Iskustva i stavove proizašle s tog putovanja sazeo je u svom djelu *Putokazi* (arapski *Ma'alim fi al-Tariq*, engl. *Milestones*). Nakon povratka iz Amerike pristupa Muslimanskoj braći te uskoro postaje glavnim ideologom te organizacije u vrijeme

⁴ Reza Pahlavi je doveden na vlast 1953. tajnom operacijom *Ajax*, kada je CIA zajedno sa britanskom Tajnom obavještajnom službom srušila iranskog premijera Mohammada Mossadeka. Vidi više: Bilandžić, 2005.

najžešćih sukoba s egipatskom vladom. Kutba je džihad kao oružanu borbu protiv Zapada smatrao jedinim načinom da islam izvuče iz propasti. Zahvaljujući daru pisanja, objavio je više od četrdeset knjiga od kojih su mnoge prevedene na engleski i perzijski. Njegove ideje urodile su plodom širom Srednjeg istoka u mnogim sukobima i previranjima koje su donijele 1970-e godine (Esposito, 2008.: 45- 50).

Među Osaminim profesorima na Sveučilištu Kralj Abdul Aziz bio je i dr. Abdulah Azam koji će kasnije imati utjecaja u Afganistanu. Azam, jordanski član palestinske Muslimanske braće i po nekima osnivač Hamasa, imao je znatan ugled kao učitelj i islamski aktivist. Poslije studija teologije na Sveučilištu u Damasku, doktorirao je islamsko pravo na čuvenom univerzitetu Al-Azhar u Kairu. Bio je zagovornik militantne globalne džihadske ideologije i kulture, a džihad smatrao dužnošću svih muslimana. Ponekad nazivan „emir džihada“ ili „kum globalnog džihada“, Azam je bio vješt govornik koji je otvoreno zagovarao militantni sukob: „Samo džihad i puška; nikakvih pregovora, konferencija ni dijaloga“ (Esposito, 2008.: 4-5).

ODLAZAK U BORBU

Šef saudijskih obavještajnih službi, stari prijatelj Bin Ladenovih, princ Turki al-Fejsal, sin pokojnog kralja Fejsala, već tada bogatog industrijalca Osamu bin Ladena 1980. godine zadužio je da organizira prebacivanje afganistansko-arapskih grupa koje su tada prolazile kroz Jiddu da dođu u grad Peshavar u Pakistanu. Ti dragovoljci, u europskim novinama poznati pod imenom mudžahedini, pristizali su iz svih arapskih zemalja kako bi podržali borbu svojih istovjeraca koje su Sovjeti tlačili u Afganistanu (Roland, 2001.: 41-42).

Prema nekim procjenama, u borbama protiv Sovjeta sudjelovalo je oko 5000 dragovoljaca iz Saudijske Arabije, 3000 iz Jemena, 2000 iz Egipta, 2800 iz Alžira, 400 iz Tunisa, 370 iz Iraka, 200 iz Libije i nešto iz Jordana. Jedan dio, njih nekoliko stotina do tisuću, kasnije je sudjelovao u ratu u Bosni i Hercegovini na strani Armije Bosne i Hercegovine čineći posebnu jedinicu mudžahedina poznatu po okrutnosti (Dekanić, 2007.: 313).⁵

Nedugo nakon što je sovjetska armija 1979. izvršila invaziju na Afganistan, Osama bin Laden odustaje od svojih unosnih trgovačkih poslova te se odlučuje pridružiti borbi za oslobođenje Afganistana od Sovjeta (Roland, 2001.: 41-42). Sam Bin Laden poslije će reći da je u Afganistanu doživio ono što drugdje ne bi u stotinu godina (Esposito, 2008.: 6).

SSSR je do pada komunizma i svojeg raspada 1991. godine bio jedna od svjetskih velesila. Sovjeti su podupirali prosovjetsku vladu u Afganistanu, no smatrali su kako

⁵ Glavni Bin Ladenov cilj bio je iskoristiti rat u Bosni kako bi uspostavio stožer i mrežu Al-Kaide u Europi za daljnje napade na SAD. U jednom intervjuu 1993. godine, Bin Laden je priznao kako ima istu viziju za Bosnu kao i za Afganistan ali da Hrvati ne puštaju mudžahedine kroz Hrvatsku kao što to rade Pakistanci u slučaju Afganistana (Kohlmann, 2005.: 105). Pretpostavlja se da je nakon rata oko 900 mudžahedina ostalo u Bosni i Hercegovini te dobilo državljanstvo. O sudjelovanju mudžahedina u ratu u Bosni i Hercegovini vidi više u: Kohlmann, 2005.

im je ta zemlja počela izmicati iz ruke kad su islamski fundamentalisti s uporištima u susjednom Pakistanu počeli ozbiljnije ugrožavati taj režim. Kako bi osigurali svoju prevlast u Afganistanu i suzbili sve jači val islamskog ekstremizma, Sovjeti su s vojskom ušli u tu zemlju, ubili predsjednika te uspostavili marionetsku državu (Lamda, 2001.: 35). Dodatni razlog sovjetskoj intervenciji bio je geostrateški položaj Afganistana, blizina luka na Indijskom oceanu te mineralni resursi (Mikac, 2008.: 66).

U srcu Pakistana Bin Laden ima precizno određen zadatak – organizirati infrastrukture džihada u Afganistanu. U pakistanskim pozadinskim bazama gradi škole, džamije i skloništa za izbjegličke obitelji. Malo potom, u samom Afganistanu otpočinje gradnju niza strateških tunela u zonama bliskim sovjetskim bazama, kako bi mudžahedinima pružio mjesto za uzmak u borbi. Osama bin Laden troši ne samo svoju energiju nego i fondove kojima raspolaže od strane saudijskih donatora (Roland, 2001.: 44).

Bin Laden je bio čest posjetitelj saudijske ambasade u Pakistanu koja je preko pakistanske obavještajne službe financirala naoružanje mudžahedina što je odigralo ključnu ulogu u sukobu sa Sovjetima u Afganistanu (Gerges, 2005.: 72). Ironično, gotovo sve oružje bilo je ruske proizvodnje kupljeno u Egiptu, Izraelu, Libanonu i Kini (Mikac, 2008.: 72).

U svojoj autobiografskoj knjizi, američka tajna agentica, prema nekima vodeća američka stručnjakinja za islamski terorizam, piše kako je listajući knjigu *Al-Ansar Al-Arab fi Afghanistan* (Arapski dragovoljci u Afganistanu) autora Adela Baterdžija, shvatila da čita o prvim koracima Osame bin Ladena u ratu u Afganistanu (Bezimena, 2004.: 226-227).

U Baterdžijevoj knjizi spominje se izvjesni Abu Abdal, jedan od vođa arapsko-afganistanskih snaga džihada koji dolazi iz jedne od najbogatijih saudijskih obitelji. Taj Abu Abdal u to vrijeme (riječ je o 1979. godini) bio je visok i mršav te nije imao više od 22 godine. Na temelju tog opisa zaključeno je da je riječ o Osami bin Ladenu, a da je Abu Abdal zapravo njegovo ratno ime kakvo su imali mnogi arapski ratnici koji su se borili u Afganistanu (Bezimena, 2004.: 227). Opisujući njegov fizički izgled Rashid navodi da je Osama bio vitak i visok oko 190 cm, dugonog i s bujnom bradom (Rashid, 2001.: 204). Nepoznata autorica u svojoj autobiografiji kaže da je bio visok oko 180 cm (Bezimena, 2004.: 227).

Priču u Baterdžijevoj knjizi nastavio je sam Abu Abdal koji kaže da je prvu fizičku borbu doživio tek 1984. godine. Na granici Afganistana i Pakistana šokirao se uvidjevši u kako lošim uvjetima mudžahedini djeluju. Upravo je tada bin Laden odlučio iskoristiti svoje bogatstvo i znanje kako bi izgradio potrebnu infrastrukturu i stvorio svoj prvi centar za osposobljavanje mudžahedina (Bezimena, 2004.: 228-229). Na kraju nepoznata autorica zaključuje kako je Baterdžijeva knjiga izniman izvor podataka o Bin Ladenovim počecima u kojoj se jasno vidi kako je Bin Laden prezirao Amerikance još u vrijeme kada je surađivao s njima te da je Zaljevski rat iskoristio za vlastitu propagandu (Bezimena, 2004.: 231-233). Kohlmann također smatra da je Bin Ladenu namjera bila iskoristiti rat u Afganistanu kako bi okupio sve inozemne dragovoljce u jedinstvenu pokretljivu međunarodnu islamističku jedinicu (Kohlmann, 2005.: 26).

Godine 1986. Bin Laden sudjeluje u izgradnji tunelskog kompleksa u pokrajini Host koji je financirala CIA, kao veliko skladište oružja, prostor za obuku i medicinsko središte za mudžahedine, duboko ispod planina blizu granice s Pakistanom. Tamo je osnovao prvi logor u kojemu su arapske dragovoljce obučavali pakistanski i američki časnici (Rashid, 2001.: 204-205). Do 1990. godine Osama će neumorno putovati između Afganistana i Saudijske Arabije kako bi unovačio tisuće muslimanskih boraca i organizirao njihov prijevoz do bojišnice, stvarao logore za obuku. Svojom djelatnošću i predanošću postaje jedan od stupova džihada. Oko 1985. godine uvidio je razmjere otpora i shvatio da taj sukob ima planetarne dimenzije koje izravno uključuju istočni i zapadni blok, pa se počeo otvarati i drugim radikalnim islamskim organizacijama kako bi dobio njihovu potporu. Tada redovito kontaktira s egipatskim i alžirskim muslimanskim fundamentalistima i stvara vlastitu organizaciju Al-Kaidu (Temelj), islamski pokret koji velikim dijelom podržavaju egipatski militanti i čija će djelatnost, između ostaloga, biti novačenje i upućivanje boraca. Ta će organizacija, u početku skromna, tijekom godina postati udarna snaga Bin Ladenovog *Bratstva* (Roland, 2001.: 45-48).

U to vrijeme Al-Kaida još nije bila teroristička organizacija. Izvorna ideja Abdullaha Azama, člana Muslimanske braće koji je imao veliki utjecaj na Bin Ladena u njegovim počecima, bila je da Al-Kaida bude baza, čvrst temelj (ar. *Al Qaeda al-Sulbah*) budućoj islamskoj vojsci. Poslije će posljedice afganistanskog rata bitno utjecati na transformaciju Al-Kaide u globalnu terorističku organizaciju (Bilandžić, 2008.: 35-36). Saudijska vlada i SAD pozdravile su Bin Ladenovo djelovanje. Za Ameriku je rat u Afganistanu bio „dobar džihad“, te je unatoč opasnosti od iranskog revolucionarnog islama i terorizma američka vlada podržavala afganistanske borce dajući im značajna sredstva i stavljajući im na raspolaganje savjetnike CIA-e (Esposito, 2008.: 7). Samo u razdoblju od 1980. do 1985. godine, američka pomoć afganistanskom pokretu otpora protiv Sovjeta iznosila je 915 milijuna dolara (Bilandžić, 2005.: 228).

Dok se Osama borio u Afganistanu, korporacija *Bin Laden Brothers for Contracting and Industry* pod palicom njegove braće 1983. godine dobiva posao u vrijednosti od tri milijarde dolara za obnovu svetih mjesta u Medini i Meki, posao koji im je dao novi kralj Fahd. Osama bin Laden, čiji je imidž junaka pridonio da se taj ugovor zajamči njegovoj obitelji, na tome je poslu dobio proviziju od trideset milijuna dolara, koja je raspodijeljena na račune u Švicarskoj, Dubaiu i u Luksemburgu (Roland, 2001.: 45-48).⁶

POVRATAK KUĆI I SUKOB SA SAUDIJSKOM KRALJEVSKOM KUĆOM

U veljači 1989. godine posljednji se vojnici SSSR-a povlače i napuštaju Afganistan na čije je čelo došao komunistički režim Mohammada Najibullaha. Za afganistanske mudžahedine rat dakle nije bio završen. Međutim 1990. godine, na zahtjev

⁶ Sredinom devedesetih godina prošlog stoljeća vrijednost tvrtke procjenjivat će se na 36 milijardi dolara (Lamda, 2001.: 30).

Amerikanaca, Saudijski prekidaju subvencije i logističku pomoć Afganistancima,⁷ privodeći kraju službenu misiju Osame bin Ladena koji se razočaran vraća u Saudijsku Arabiju.

Prezrevši upute kraljevske kuće i američke direktive, Osama bin Laden će nastaviti samostalno osiguravati tranzit mudžahedina iz egipatskih fundamentalističkih organizacija prema Pakistanu (Roland, 2001.: 48-49).

Nakon što se vratio u Saudijsku Arabiju, godine 1990. osnovao je dobrotvornu organizaciju za arapske veterane iz Afganistana, od kojih se 4000 nastanilo u Meki i Medini, i davao novac obiteljima poginulih arapskih dragovoljaca (Rashid, 2001.: 205-206).

Nakon iračke invazije na Kuvajt u kolovozu 1990. godine, Bin Laden je lobirao u kraljevskoj obitelji za organiziranje široke narodne obrane Saudijskog Kraljevstva, za osnivanje snaga za borbu protiv Iraka koje bi se sastojale od veterana iz rata u Afganistanu. Razlog zašto se Saudijska Arabija okrenula SAD-u, Rashid vidi u njihovoj suradnji tijekom Iračko-iranskog rata. Kralj Fahd nije ga poslušao nego je pozvao Amerikance. Prihvaćanje i stacioniranje stranih, nemuslimanskih trupa u islamskoj svetoj zemlji i njihovo razmještanje, Bin Ladena je, kao što je kasnije i sam priznao, dovelo u sukob sa saudijskom vladom i Zapadom. Kad su počele stizati američke snage od 540 000 vojnika, Bin Laden je otvoreno kritizirao kraljevsku obitelj i lobirao kad saudijskog uleme da izda vjerske naredbe protiv stacioniranja nemuslimanskih vojnika u zemlji (Rashid, 2001.: 205-206; Esposito, 2008.: 8).

BIJEG U SUDAN

Procijenivši kako je Bin Laden dovoljno snažan da bi mogao javno mnijenje u Saudijskoj Arabiji okrenuti protiv njih, vladajuća kuća ga je upozorila neka se ne usuđuje javno kritizirati njihove postupke. Da bi zastrašili narodnog junaka, zaprijetili su da će raskinuti unosne ugovore za izgradnju raznih objekata, čije je blagodati obiteljsko građevinsko poduzeće Bin Laden već dugo bilo uživalo. Nije prošlo dugo, a odnosi Osame bin Ladena s kućom al-Saud pali su tako nisko te je zaključio kako bi mu bilo mudrije otići iz zemlje. Povezavši ga s urotom protiv vlade, Saudijska Arabija je 1991. godine prognala Osamu bin Ladena (Lamdau, 2001.: 54).

Do konačnog razlaza sa Saudijskom Arabijom došlo je tri godine poslije kada mu vlast oduzima državljanstvo i zamrzava svu imovinu u zemlji zbog sumnji da podržava fundamentalističke pokrete (Esposito, 2008.: 10).

U travnju 1991. godine, Bin Laden preko Pakistana bježi natrag u Afganistan. Nakon povlačenja Sovjeta, Afganistan je postao poprište vjerskog i etničkog rata.

---

⁷ Prema nekim podacima rat protiv mudžahedina u Afganistanu, Sovjetski Savez je stajao ukupno četrdeset pet milijardi dolara. SAD su od 1980. do 1992. godine na ime pomoći mudžahedinima dale četiri do pet milijardi dolara. Jednaki je iznos dala i Saudijska Arabija pa su mudžahedini kad dodamo tome i pomoć drugih europskih i islamskih zemalja, dobili ukupno više od deset milijardi dolara pomoći, većinu u obliku modernoga smrtonosnog naoružavanja (Rashid, 2001.: 48).

Zemlja je bila u građanskom ratu u kojem je većinsko paštunsko stanovništvo na jugu i istoku bilo poticano na borbu protiv etničkih manjina na sjeveru – Tadžika, Uzbeka, Hazara i Turkmena. Pakistan i Saudijska Arabija su podržavali sunitske mudžahedinske grupe, dok je Iran podupirao šijitsku manjinu. Godina dana u kaosu Afganistana Bin Ladenu je bila dovoljna, te je odlučio otići u Sudan, islamsku republiku na čijem je čelu bio Omar al-Bešir (Esposito, 2008.: 9).

Zahvaljujući vlastitom bogatstvu Bin Laden u Sudanu stvara niz poduzeća koja su zapadne tajne službe smatrale fasadnim organizacijama za kupovanje oružja te njihovo dostavljanje islamističkim terorističkim pokretima diljem svijeta (Roland, 2001.: 41-62). Tih godina Sudan je bio sve više osuđivan od strane Amerike i Europe zbog veza s revolucionarnim Iranom i pružanja utočišta međunarodnim teroristima koji su u zemlji osnivali kampove za obuku (Esposito, 2008.: 10).

Početak 1990-ih američki *State Department* na popis zemalja koje podržavaju međunarodni terorizam stavlja i Sudan, predvođen predsjednikom Omarom Hasan al-Bešikom i njegovim najbližim savjetnikom šaikom Hasanom al-Turabijem, čelnikom Islamske nacionalne fronte. Tijekom boravka u Sudanu Osama bin Laden je pokušao razviti svoju organizaciju Al-Kaidu koja će dobiti na svom značenju tek nakon povlačenja Sovjeta iz Afganistana. Prema Sjedinjenim Državama, jedina aktivnost Al-Kaide i njezinih članova od 1990. godine jest da vrše antiameričke operacije, obilato raspolažući financijskim sredstvima Osame bin Ladena u više zemalja gdje on ima, ili je imao baze: u Sudanu, u Libanonu i u Afganistanu (Roland, 2001.: 41-62). Nakon udara na SAD u rujnu 2001. godine, Al-Kaida je povećala intenzitet s dva do tri na jedanaest terorističkih akata godišnje. Također je u tom razdoblju broj ubojitih samoubilačkih akata povećan za gotovo 140 puta (Bilandžić, 2008: 42). Osama bin Laden je također bio mozak sasvim odvojenog financijskog pothvata, poznata pod imenom Skupina „Bratstvo“. Kako bi se prikrilo, tim je putem više od 125 najbogatijih islamista na Bliskom i Srednjem istoku dobilo kanal za diskretno i velikodušno financiranje terorizma (Lamdau, 2001.: 58).

POVRATAK U AFGANISTAN

Nazočnost Osame bin Ladena u Sudanu do 1995. godine i površ svega njegove simpatije prema subverzivnom šeiku al-Turabiju do te su mjere dovodile u očaj Amerikance da je Washington izvršio pritisak na Rijad kako bi poslao opomenu svomemu državljaninu. Naposljetku je Rijad dao nalog za uhićenje Osame bin Ladena (Roland, 2001.: 64-67).

Godine 1995. godine Bin Laden je bio u središtu zbivanja. Obavještajni izvori SAD-a su tvrdili da upravo on organizira velike vojne vježbe u sjevernom Jemenu blizu granice sa Saudijskom Arabijom. Također su Bin Ladenu dovodili u vezu s Ramzi Jusef, organizatorom napada na Svjetski trgovački centar 1993. godine. Iako je porekao umiješanost, Bin Laden je pozdravio napad. Neki su iznijeli optužbu da je Bin Laden u lipnju 1995. godine bio upleten u neuspješni atentat na egipatskog predsjednika Hosnija Mubaraka tijekom njegove posjete Addis Abebi (Esposito, 2008.: 10).

U svibnju 1996. godine saudijski i zapadnjački pritisak na Kartum postaje prevelik pa Osama bin Laden, koji je dočuo glasine o svome izgonu iz Sudana, štoviše i o izručenju Saudijskoj Arabiji, odlučuje napustiti zemlju što je brže moguće. Osuđen na neprekidno bježanje, Osama bin Laden napustio je Sudan u svibnju 1996. godine. Nekoliko mjeseci poslije, nakon što je napustio zemlju, Osama bin Laden će izjaviti da se ne namjerava vraćati u Sudan, zemlju koja je „jeftino prodala Afganistance“. U istom razgovoru, intervjuu za dnevnik *al-Qods al-Arabi* (Arapski Jeruzalem), izjavio je da je u Sudanu izbjegao dva pokušaja ubojstva (Roland, 2001.: 64-67).

Zahvaljujući situaciji u Afganistanu, Osama bin Laden će iskoristiti talibane, novu političku snagu koja izrasta iz građanskog rata. Ti vojnici islama koji prisvajaju naziv studenata teologije ili svećenika-vojnika pojavili su se u islamskom svijetu u ljeto 1994. godine. Čvrstu jezgru organizacije čine muslimanski studenti koji su pohađali pakistanske medrese – vjerske škole Kurana koje u velikom broju financira Saudijska Arabija. Te škole koje su postale središta stvaranja svjetonazora privukle su između 1989. i 1991. godine više tisuća mudžahedina razočaranih demobilizacijom pokreta otpora u Afganistanu. Utjecaju pakistanskih medresa u Afganistanu pogodovalo je rastakanje afganistanskog društva i ekonomska kriza. Uz bezuvjetnu pakistansku podršku, vjerski puritanski pokret talibana, koji je sebi kao cilj postavio da oslobodi Afganistan od korumpiranih mudžahedina te preobrati ili eliminira heretike, brzo se razvio dotle da je postao prava milicija. Njihov duhovni vođa, Mohamed Omar bivši je pašunski borac, zapovjednik jedne mudžahedinske jedinice (Roland, 2001.: 68-70). U takvom svijetu Osama bin Laden je organizirao svoj život te nastavio voditi antiameričku kampanju. Sredinom 1996. godine organizirao je na granici Afganistana i Pakistana skup najvećih islamističkih ekstremista svijeta pristiglih iz Londona, Teherana, Bejruta, Alžira, Egipta itd. Ni mjesec dana poslije, u pozivu „protiv Amerikanaca koji su zaposjeli Sveta mjesta – Istjerati nevjernike s Arapskog poluotoka“ koji je obišao muslimanski svijet, Bin Laden poziva muslimane da budu ujedinjeni i da se ne upuštaju u građanski rat u Saudijskoj Arabiji ili drugdje u arapskom svijetu. Poziva ih da se ne zabune za neprijatelja, da ne dovode u opasnost naftna postrojenja na poluotoku, bitna za razvoj arapskog svijeta, nego da, naprotiv, vode ekonomski rat protiv američkih interesa. Taj poziv Sjedinjene Države će označiti kao objavu rata (Jacquard, 2001.: 72-82).

OTVORENO NEPRIJATELJSTVO PREMA „ŽIDOVIMA I KRIŽARIMA“

Obavijesti iz arapskih izvora otkrivaju da je 23. veljače 1998. godine Osama bin Laden organizirao sastanak u Pakistanu, u blizini afganistanske granice. Među prisutnima su bili džihadistički lideri iz Egipta, Pakistana i Bangladeša: Ajman al-Zavahiri, Rifai Ahmed Taha/Abu Jaser, šaik Mir Hamzah te Fazul Rahman. Tijekom tog sastanka džihad je poprimio obilježja globalnog fenomena naznačivši za neprijatelje Sjedinjene Države te Francusku zbog progona islamista u Alžiru i Francuskoj (Jacquard, 2001.: 83; Bilandžić, 2008.: 37).

Sam naziv organizacije – „Svjetski islamski front za džihad protiv Židova i križara“ odražavao je stajališta tih fundamentalista. Bin Laden je smatrao da su muslimani ugroženi, a njihove zemlje okupirane u svijetu kojim vladaju historijski neprijatelji – militantno kršćanstvo i judaizam. U početku se Bin Laden usredotočio na prisustvo stranih trupa na Arapskom poluotoku, borbi sa saudijskim režimom te na palestinsko – izraelski sukob. Kasnije je svoje optužbe proširio navodeći smrt milijun nedužnih Iračana zbog sankcija Zapada, borbe u Bosni, Čečeniji i Kašmiru. Bin Laden je nastojao iskoristiti islamski osjećaj navodne historijske potlačenosti, okupacije i nepravde za koju je krivio Zapad kako bi proširio svoj utjecaj (Esposito, 2008.: 15-16).

U proglasu iz 1996. godine, izjavio je da „SAD više od sedam godina drži pod okupacijom najsvetija mjesta u islamskom svijetu, na Arapskom poluotoku, pljačkajući njegova bogatstva, izdavajući naloge njegovim vladarima, ponižavajući narod, terorizirajući susjedne zemlje i pretvarajući svoje baze na tom poluotoku u klin preko kojega će napasti susjedne muslimanske narode“. Na tom je sastanku izdana i jedna *fatva*, koja glasi: „Odluka o ubijanju Amerikanaca i njihovih saveznika – civila i vojnika – dužnost je svakoga pojedinog muslimana, a može je provesti u bilo kojoj zemlji gdje je to moguće“. Time je Bin Laden formulirao politiku koja nije usmjerena samo protiv saudijske kraljevske obitelji i Amerikanaca nego je i poziv na oslobođenje cijeloga muslimanskog Srednjeg istoka (Rashid, 2001.: 207).

U to je vrijeme CIA osnovala posebnu jedinicu za praćenje njegovih aktivnosti i veza s drugim islamskim militantima. U jednom izvješću Ministarstva vanjskih poslova SAD-a iz kolovoza 1996. godine stoji da je Bin Laden „jedan od najvećih financijskih sponzora islamskih ekstremista na svijetu“. U izvješću još stoji da on financira terorističke logore u Somaliji, Egiptu, Sudanu, Jemenu i Afganistanu. U travnju 1996. godine američki predsjednik Clinton potpisao je Protuteroristički akt po kojemu su SAD dobile dopuštenje zamrznuti financijska sredstva terorističkih organizacija. Taj je Akt prvi put primijenjen za zamrzavanje Bin Ladenova bogatstva koje je po nekim procjenama iznosilo od 250 do 300 milijuna dolara (Rashid, 2001.: 207).

TERORISTIČKO DJELOVANJE

Međutim, nakon postavljanja bombi u američkim veleposlanstvima u Keniji i Tanzaniji, u kolovozu 1998. godine, od kojih je poginulo 220 ljudi, Bin Ladenovo je ime postalo poznato u cijelome muslimanskom svijetu i na Zapadu. Nakon što su Sjedinjene Američke Države optužile Bin Ladena za taj napad, uzvratile su, trinaest dana nakon toga, tako što su ispalile sedamdeset kružićih raketa na njegove logore u pokrajini Host i u Jalalabadu. U tim je napadima ubijeno nekoliko dragovoljaca iz drugih zemalja – trojica iz Jemena, dvojica iz Egipta, jedan iz Saudijske Arabije i jedan iz Turske. Ubijena su i sedmorica Pakistanaca i dvadesetorica Afganistanaca (Rashid, 2001.: 208). Prema Amerikancima, cilj napada 20. kolovoza 1998. godine nije bio ubiti Osamu bin Ladena, nego teroristima nanijeti materijalne štete. Naime

prema direktivi 12 333, vladinim se službenicima zabranjuje sudjelovanje u ubojstvu ili čak u uroti kojoj je cilj nečije ubojstvo (Jacquard, 2001.: 80).

U studenome 1998. godine SAD su ponudile nagradu od pet milijuna dolara za uhićenje Bin Ladena. Rashid smatra da je u razdoblju od nekoliko tjedana nakon eksplozija bombi u američkim veleposlanstvima u Africi, vlada predsjednika Clintona tako sotonizirala Bin Ladena da ga je optužila za sva zlodjela što su u posljednje vrijeme počinjena prema SAD-u u muslimanskome svijetu. U jednoj presudi protiv Bin Ladena, što ju je nakon toga izrekao jedan njujorški sud, okrivljen je za ubojstvo osamnaest američkih vojnika u Mogadišu u Somaliji 1993., za pogibiju petorice službenika u bombaškom napadu u Rijadu i za smrt još devetnaestorice američkih vojnika u Dahraniu 1996. godine. Osim toga, osumnjičen je da je bio povezan s postavljanjem bombe u Adenu 1992., u Svjetskom trgovačkom centru u New Yorku 1993. i u uroti za ubojstvo predsjednika Clintona na Filipinima 1994., te u planiranju postavljanja bombi u desetke američkih civilnih zrakoplova 1995. godine. Čak je i među američkim stručnjacima bilo dosta skepticizma glede njegova sudjelovanja u mnogim od tih kasnijih operacija. Rashid zaključuje da je Clintonova vlada očajnički nastojala skrenuti pozornost s afere Monice Lewinsky, a osim toga bilo joj je potrebno jednostavno objašnjenje za te neobjašnjive terorističke napade. Bin Laden je postao središtem zbivanja koja je Washington nastojao prikazati kao globalnu urotu protiv Amerike (Rashid, 2001.: 208-209).

ZAKLJUČAK

Na prostoru današnjeg Afganistana doticale su se i sukobljavale civilizacije, uzdizala i propadala carstva. U modernijoj povijesti ostala su zabilježena čak tri britanska pokušaja da zauzmu Afganistan: I. afganistansko-britanski rat 1839.-1842., II. 1878.-1880., III. 1919. godine (Mikac, 2008.: 48-49).

Niti jedan nije bio uspješan. Nakon Britanaca uslijedili su njemački pokušaji da se domognu izvora nafte Bliskog i Srednjeg istoka tokom dva velika rata. Nedugo nakon završetka Drugoga svjetskog rata na svjetsku scenu stupio je bipolarni sukob dviju najmoćnijih država SAD-a i SSSR-a. Iako nikad međusobno nisu službeno zaratili, drugu polovicu 20. stoljeća obilježila su njihova mnogobrojna prepucavanja i konfrontacije diljem zemaljske kugle. Sukob nije zaobišao ni Afganistan. Kada su Sovjeti upali 1979. godine u tu državu obilježenu građanskim ratom, Amerikanci su upotrijebili sve svoje znanje i mogućnosti kako bi dodatno ojačali sovjetsku opoziciju – talibane. Bila je to najskuplja tajna operacija u američkoj povijesti (Bilandžić, 2005.: 228). Kasnije će svoj doprinos afganistanski veterani dati u mnogim islamskim državama. U afganistanskom ratu stvorena je pokretna profesionalna vojska sastavljena od iskusnih boraca koja će postati oslonac mnogim islamističkim grupama (Gerges, 2005.:84).

Osama bin Laden je potjecao iz bogate, konzervativne saudijske obitelji. Dok još nije bio svjestan političke situacije oko sebe, poput djece ostalih bogatih i uglednih arapskih obitelji, uživao je u blagodatima studentskog života. Na fakultetu pada pod

utjecaj svojih profesora, radikalnih islamističkih učitelja od kojih treba istaknuti dva imena: Muhameda Kutbu te Abdulaha Azama. Političke okolnosti druge polovice 20. stoljeća i uplitanje zapadnih sila na situaciju na Bliskom istoku dodatno su usmjerili mlade ljude poput Osame prema traženju odgovora kod islamističkih reformatora. U ranim dvadesetim, u trenutku kada se po prvi put u životu susreće sa svetim ratnicima mudžahedinima na granici Pakistana i Afganistana, Bin Laden okreće novu stranicu u životu te od jednog uplašenog mladića postaje zagriženi vojnik islama. Koristeći se vezama i bogatstvom svoje obitelji, Bin Laden zajedno sa SAD-om potpomaže mudžahedine koji uspijevaju protjerati Sovjete iz Afganistana.

Bin Laden se znao okoristiti Zapadom. Već tada, koncem 1980-ih godina potpomaže izgradnju tajnih CIA-inih objekata. Tvrtka njegove obitelji dobiva najvažnije građevinske projekte u Saudijskoj Arabiji poput izgradnje autocesta ili obnove Meke i Medine.

Odnos sa Zapadom zaoštrit će se prilikom iračke invazije na Kuvajt kada će saudijski kralj pozvati u pomoć pola milijuna američkih vojnika. Nakon tih događaja Bin Laden će postati najžešći kritičar vladajuće saudijske kuće i Zapada.

Na iskustvima iz afganistanskog rata 1988. godine nastaje Al-Kaida. Premda u početku zamišljena kao „snaga za brzo djelovanje“, Al-Kaida se u 1990-im godinama postupno pretvara u terorističku organizaciju.

Broj pripadnika Al-Kaide ni dan danas nije poznat. Početkom 1990-ih Osama bin Laden je govorio o 100 000 svojih ratnika. Prema procjenama američkih i njemačkih stručnjaka, Al-Kaida ima 6-7 milijuna sljedbenika od kojih je njih oko 120 000 spremno uzeti oružje u ruke, dok ih je oko 70 000 prošlo vojnu izobrazbu (Bilandžić, 2008.: 38).

Zapadni svijet je pomažući borbu mudžahedina zapravo podupro i širenje terorizma, danas svog najvećeg neprijatelja.

Ciljevi Al-Kaide, definirani u razdoblju 1992.-1998. ostali su nepromijenjeni. Prema takozvanom *Planu/Strategiji 2020*, Al-Kaida pretpostavlja da će do 2020. biti ostvaren njezin cilj: uspostava globalne islamističke države (Bilandžić, 2008.: 41).

Terorističke organizacije poput Al-Kaide naišle su u brojnim autokratskim sekularnim režimima islamskih država diljem svijeta na plodno tlo. Unatoč brojnim negativnim posljedicama (kako ljudskim tako i financijskim) intervencija u Afganistanu i Iraku, SAD ne odustaje od tih strateško bitnih i rudno bogatih područja. Time dodatno radikalizira i kanalizira mnogobrojne muslimane u terorističke organizacije stvarajući tako nove Osame bin Ladene.

LITERATURA

Bezimena (2004.) *Lovac na teroriste*. Zagreb: Profil international.

Bilandžić, Mirko (2005.) „Tajne operacije CIA-e kao komponenta vanjske politike SAD-a u posthladnoratovskom razdoblju“ *Polemos* 7(15,16): 221-238.

- Bilandžić, Mirko (2008.) „Al Qa’ida: nastanak, struktura i strategija“ *Polemos* 11(1): 33-47.
- Dekanić, Igor (2007.) *Nafta blagoslov ili prokletstvo Izvori energije, globalizacija i terorizam*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Esposito, John L. (2008.) *Nesveti rat: teror u ime Islama*. Sarajevo/Zagreb: TKD Šahinpašić.
- Gerges, Fawaz A. (2005.) *The far enemy: why Jihad went global*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jacquard, Roland (2001.) *Osama bin Laden: U ime islama: tajni dosje o najtraženijem teroristu na svijetu*. Zagreb: AGM.
- Kohlmann, Evan (2005.) *Al Qa’idin džihad u Europi: afganistansko-bosanska mreža*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- Landau, Elaine (2001.) *Osama bin Laden: rat protiv Zapada*. Zagreb: Izvori.
- Mikac, Robert (2008.) *Afganistan: nikad završen sukob*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Rashid, Ahmed (2001.) *Talibani: Islam, nafta i nova velika igra u Srednjoj Aziji*. Zagreb: Tamaris.

CONTRIBUTION TO OSAMA BIN LADEN'S BIOGRAPHY

Radoslav Zaradić

Summary

After the events that have marked September 2001., Terrorism led by Al Qa'ida established its global legitimacy and becomes a major threat to world order. The creator and founder of Al Qa'ida, Osama bin Laden is already 1999., because of the terrorist attacks on American embassies in Kenya and Tanzania, ends on FBI's list of 10 most wanted criminals. Today, bin Laden is the most famous terrorist, eyesore West while for a good part of Muslim, holy warrior of Islam. This article tries to show bin Laden's life when he was not yet known to the public.

Keywords: Osama bin Laden, biography, Islamic fundamentalism, Arabian world, terrorism, Al Qa'ida.